

Doszlop Lília

Ősz János emlékezete a Kis-Küküllő mentén. Egy elfeledett tanítói pálya

Ősz János Magyar királyfalván született, 1863. december 26-án, Szakács Mária és id. Ősz János kántortanító gyermekeként. Nagyenyeden végzi a tanítóképzőt, 1884-től Kibéden tanít, ahol 1901-ig iskolaigazgatói tisztséget tölt be. Ezt követően Küküllőpócsfalvára kerül, ahol 1933-ban bekövetkezett nyugdíjazásáig tanítóként dolgozik. Ezután Marosvásárhelyen él, 1941. február 7-én bekövetkezett haláláig. Munkásságát Faragó József így méltatja: „Krizsa János és Benedek Elek után Ősz János a székely népmesegyűjtés harmadik klasszikusa” (Ősz J. 1969: 153).

Pályája időrendi sorrendben történő megközelítését választottam tanulmányom vezérfonalának. Ősz János kibédi munkásságának ismertetése, valamint a kibédi közösségben fennmaradt Ősz-hagyaték bemutatása képezi a jelen írás első részét, a második rész a küküllőpócsfalvi munkásságát hivatott ismertetni a református egyház jegyzőkönyvének feljegyzései, valamint a szájhagyomány és Szász G. Ferenc, helyi gazdálkodó írásos feljegyzései alapján.

Ősz János mesegyűjtői munkásságát Kibéden fejt ki, tanítói pályája kezdetétől. A falu életében részt vállaló, igazi néptanítói életet él. Felfedezi, hogy a fonók, a kukoricafosztók igazi kincstárai a népi mesélésnek. Így vall erről: „Egy kukoricafosztóban Bukló György nevű székely bácsitól hallottam az első mesét, mely tájszavakkal teljes, naiv voltánál fogva megragadva figyelmem, leírtam magamnak. S rájöttem, hogy az ilyen mesék az ilyen stílusnak megfelelően, lehető helyes érzékkel feldolgozva irodalmi értékűek: törzsvendége lettem mind a kukoricafosztóknak, mind a fonóknak.” (Ősz J. 1941., idézi Szemerkenyi Á. 1971: 175). A meséket többen mondták ugyan, de most az idő távlatában csak Seprődi Sándor és Bukló György nevű mesemondókra emlékszik vissza név szerint” (Szemerkenyi Á. 1971: 178).

1897. május 28-án, a Kemény Zsigmond Társaság pályázatot ír ki székely népmesék gyűjtésére. Ősz Jánosnak ekkorra már komoly népmesegyűjteménye van Kibédről. Így ír szeptember 27-én Seprődi Jánosnak, egykori tanítványának és jó barátjának: „Én már össze írtam vagy tíz mesét, de ez még csak bevezetés se a már biztosított feldolgozandó anyag halmazhoz. Van itt mese kedves barátom-druszám, zsákszámra, gramadájával, csak győzzem őket összefirkantani” (idézi Könczei Á. 1968: 271). Október 8-án ezt írja Seprődinek: „a mese száma legalább is 200 felé áll” (idézi Könczei Á. 1968: 271). Egy füzetbe válogat huszonhárom mesét, majd felkéri Seprődöt az előszó megírására, „...akár az én, akár a magad neve alatt” (idézi Könczei Á. 1968: 271),¹ majd *Komoly az élet, víg a művészet* jellegével elküldi. A beérkezett pályamunkák közül 1898-ban az Ősz Jánosé nyeri el a pályadíjat, azonban a Kemény Zsigmond Társaság a továbbiakban nem foglalkozik a beérkezett kéziratokkal, mivel jellegével ellátottak, beküldőjük nem ismert, így feledésbe merülnek.

Pár mondat erejéig említést kell tennem a Székelyföld első népzenei falumonográfiájának megírójáról, a zenetörténész és zenekritikus Seprődi Jánosról (1874–1923). Kibéd szülötte, Ősz János tanítványaként, tanítója teljes körű támogatását élvezte a továbbtanulásban. Felnőtt korban is megmaradt a szoros, immár baráti kapcsolat, olyannyira, hogy Seprődi János, Ősz János segítségével szólóst vásárol Küküllőpócsfalván. Seprődi József (Seprődi János unokaöccse) így emlékszik vissza a történetekre: „Ez az Ősz János aztán Pócsfalván vásárolt bátyámnak 25 ár szólóst [...] Szüretkor levonult az egész kibédi rokonság, a gyermekeket is kellett vigyék, családostól mentek [...] Vidám szüretetek voltak” (Ráduly J. 2014). K. Seprődi Anna, Seprődi János lánya így ír a *Seprődi János – az ember* című kéziratában: „A végső cél Pócsfalva volt, ahol – szólóit nyesegetve – (apánk) testileg-lelkileg megpihenhetett. Ősz János minden terhet levett róla. Az iskola nagy termének padjaira deszkákat fektetett, megrakta ágyneművel. Ott hancúroztunk esténként, s nappal is a Küküllő partjain az ő hasonló számú és korú gyermekhadával.” (Idézi Ráduly J. 2014) Itt kell megemlítenem Kemény János *Kakukkfiókák* című önéletrajzi regényének Seprődi Jánosra és Ősz Jánosra vonatkozó sorait: „Fölöttünk, az emeleten Seprődi János tanár úr lakott nagy családjával, és nagy szegénységben. [...] A

¹ Nem ismert pontosan, hogy melyikük írja meg az előszót, Könczei Ádám szerint Seprődi írja meg Ősz nevében (Könczei Á. 1968: 272).

sok gyerekeről való gondoskodás mellett élethivatásának érezte az igazi, hiteles népdalok felfedezését és népszerűsítését. Nagyon szegény kibédi parasztsaládból származott. Talán sohasem tudta volna iskoláit elvégezni, ha id. Ősz János kibédi, majd pócsfalvi igazgató-tanító (az én feledhetetlen tanítómesteremnek, Ősz Jánosnak az édesapja) pártfogásába nem veszi, hogy középiskolát, majd egyetemet járhasson. Az éhes, kopott ruhás fiúcska már elemista korában hallás után játszotta Ősz Jánosék cimbalmán a székeley népdalokat” (Kemény J. 2014: 170).

Ősz János gyűjtői munkásságát jellemzi, hogy csak olyan népmeséket akart számon tartani gyűjtései között, melyek addig még nem kerültek kiadásra nyomtatott formában. Ezért így ír Seprődinek: „...ha teheted, akár a városi kölcsönykönyvtárból, akár az egyetemi könyvtárból kölcsönözd ki Benedek Elek 5 kötet mesemondóját valamikép. [...] Csak szíveskedj a mesemondó tárt valamiképpen hozzám postázni, hogy ha lehet újakat szedjek össze” (Köncei Á. 1968: 272). Egyik levele utóiratában így fakad ki: „ha egy hét alatt legalább, egy levelező lapon ha mindjárt bűt vagy bát is, nem válszolsz, vagy ajánlott levélen kereslek fel, vagy végleg felhagyok a mese összeírással” (Köncei Á. 1968: 272).

Küküllőpócsfalvára kerülve 1901-ben folyamatosan küld népi folklór-gyűjtési anyagokat a *Magyar Nyelvőr* folyóiratnak. Ősz János már 1899 novemberében kapcsolatba kerül a *Magyar Nyelvőrrel*, 1900-tól 1912-ig folyamatosan munkatársként szerepel, népmeséket, közmondásokat, találós kérdéseket, rigmusokat, nyelvjárási adatokat küld be.² Sőt, 1905-ben negyven korona jutalmat is kap a laptól a *buzgó népnyelvi gyűjtő*. Simonyi Zsigmonddal, a *Magyar Nyelvőr* szerkesztőjével jó viszonyt ápol.

Kibédi népmeséket leírva és „átdolgozva”, *székeley*, illetve *Kisküküllő-völgyi, kibédi népmesék* jelzőkkel ellátva jelentet meg a *Magyar Nyelvőr*, ahova Ősz János 13 éven keresztül küldi gyűjtéseit. Az átdolgozás fogalmát Köncei Ádám így értelmezi, Ősz Jánosra vonatkoztatva: „a népmesék avatott kezű újraalkotójának bizonyult” (Köncei Á. 1968: 273, hivatkozva Szemerkenyi Á. 1971: 178). Ugyanakkor Berde Mária Ősz János meséiből eltüntette a kedves egyéni fordulatokat, melyek egyéniségéből adódtak. Beke Ödön meg is jegyzi, hogy ez nem vált a mesék hasznára. A *vén huszár* című mese Ősz Jánosnál így jelenik meg: „Én bíz édes huszár bácsi

² *Magyar Nyelvőr*, Internetes Archívum: <http://nyelvor.c3.hu/archiv.htm> (Megtekintés: 2016. szeptember 20.)

a király udvarából való vagyok! Vadászni voltunk s utat vesztek ehejt, hát most egyet sem tudom, hogy merre ki s merre be.” Ugyanezt Berde Mária így dolgozza át: „Én biza szép huszár, a király udvarából való vagyok, itt voltunk vadászni, elvesztettem magam, hát most nem tudok hazatalálni” (idézi Szemerkenyi Á. 1971: 178).

Itt kell megemlítenem Faragó József és Könczei Ádám „nézetkülönbségét” a gyűjtés helye, valamint a mesék eredetére vonatkozóan. Ősz János *Az élet vize*, 1969-ben megjelent mesegyűjteményének utószavában Faragó József azt írja, hogy Ősz János Kibédén kívül Küküllőpócsfalván is gyűjtött népmeséket. Faragó József méltatása már a kötet megjelenése előtt napvilágot lát *A mesegyűjtő Ősz János* címmel, az *Igaz Szó* 1967 augusztusi számában (Faragó J. 1967). Faragó állítását cáfolja Könczei Ádám a Seprődi János és Ősz János levelezését tanulmányozva (Könczei Á. 1968: 273). Ebből kiderül, hogy Ősz kizárólag Kibédén, e folklórban nagyon gazdag Felső-Kisküküllő menti faluban gyűjtött, sőt a kiadással kapcsolatos gondok mintegy „elvették” kedvét az újabb gyűjtéstől, és mindvégig a kibédi mesekincsből táplálkozott, ezeket alakítgatta, öntötte formába, megőrizve azonban az eredeti, ízes nyelvezetet. Könczei állítja, hogy Ősz a *Magyar Nyelvőr*nek küldött kibédi népmesék közül néhányat „átírt, [...] pócsfalvi tájnyelvi köntösbe öltöztette – erős **a**-zással, sok egészen szűk tájjellegű kölcsönszó belevegyítésével és egyebekkel, stílusát tekintve már-már sűrűlőn a modoros népieskedést.” (Könczei Á. 1968: 273). Ősz János Kovács Lászlóhoz címzett levelében így ír, 1940. június 24-én: „Meséim a Kisküküllő felső folyásáról gyűjtvék. Lehetőleg mindeniknél alkalmazva a vidék tájszavait, mint mondatszerkesztését is.” (A levelet Gunda Béla másolata alapján közli Könczei Á. 1968: 274)

Ősz János az összegyűjtött meseanyaga kapcsán Benedek Elekhez fordult, aki megjelentetett a Benedek Elek Kis Könyvtára sorozatban *Marosszéki székely népmesék* címmel két kis kötetben, a 111. számúban (év nélkül), valamint a 188. számúban (1917) összesen hét mesét.

Berde Mária 1937-ben rátalál a Kemény Zsigmond Társaság 1898-as pályamunkáira, válogat belőlük, anélkül, hogy tudná, kiknek a gyűjtései, majd *Székely népmesék. Főtonfőt királyfi* címmel megjelenteti 1937 decemberében (Berde M. 1937). A kiadvány eljut Ősz Jánoshoz is, aki meglepődve veszi tudomásul, hogy az első négy mese saját gyűjtése. 1940-ben elhatározza, hogy elküldi meséit kiadásra az Erdélyi Szépművés Céhnek „mint 77 éves reszkető kezű öreg.” Egy újabb kísérlet gyűjtésének kiadásá-

ra a negyven éven át tartó próbálkozás után. Dr. Ósz Gyula így emlékszik vissza az 1920 körüli évekre, apja gyűjtőmunkásságának „pillanatnyilag eredménytelenségére”, a hallgatás időszakára: „Jól emlékszem, hogy apám téli időben [...] ő gyűjtött a kályhába, és a begyűjtést egyszer-kétszer a kéziratosa mesegyűjtés papírjával csinálta, amire anyánk rászólt: 'Tata, ne azzal gyűjtsen a kályhába, kár érte' – és akkor indignálódva mondta szegény: – 'Ugyan, kit érdekel már ez, amit én itt összefirkáltam'” (idézi Szemerkenyi Á. 1971: 179).

Ósz János még megérhette az *Erdélyi Helikon* lapjain előzetesként megjelenő meséket, de „már nem simogathatta meg a könyv első példányát” (Könczei Á. 1968: 275), hiszen néhány héttel a *Csudatáska. Eredeti székely népmesék* című gyűjteményének megjelenése előtt meghalt. Ezzel egyidejűleg, a budapesti Révai Kiadó is megjelenteti Ósz János *Csudatáska* című népmesegyűjteményét, a Szépmíves Céhnél kiadott kötetten azonos formában. A *Kelet Népe* című folyóiratban Böződi György ír ismertetőt a *Csudatáskáról*: „Krizáék és Benedek Elek gyűjtése óta nem jelent meg népmese-gyűjtemény a Székelyföldről, magyarságunk, szellemi kincseink vesztéségre. Közben ugyanis egy emberöltő telt el, olyan korszak, amely új meséket válogat a maga tetszésére, vagy a maga »kora« szerint, új meséket teremt, a régebbieket a maga viszonyai szerint módosítja, vagy egészen elfelejti. Egy emberöltő fontos határkő a népi mesevilág életében, döntő lépés az ismeretlen örök mesemondó vándorútján: akik egykor gyermeklélekkel hallgatták a meséket, most felnőtként, élettapasztalatuk, vágyaik rostáján átalszűrve adják tovább az örök motívumokat gyermekeiknek. [...] Annál nagyobb örömmel vettük Ósz János »Csudatáska« című gyűjtését, amely a székely mesevilág újabb gazdagságát tárja fel. Értékes és szép gyűjtemény, de szinte sajnálattal vettük tudomásul, hogy nem mai gyűjtés. A múlt század nyolcvanas éveiben jegyezte fel őket Ósz János, lelkes néptanító Kibéd környékén, a Kisküküllő felső folyásánál, az úgynevezett Sóvidéken. Joggal kérdezhetjük: hol van a mai székely népmese? Amikor a világ minden népe sietve igyekszik népi kultúráját föltánni és megmenteni, ki a bűnös abban, hogy az egész magyarság leggazdagabb népi kincseivel rendelkező székely népköltészetét hosszú évtizedek óta veszendőbe hagytuk? [...] Ósz János mesegyűjtése újat jelent a népköltési gyűjtés terén módszer és szemlélet tekintetében. Nem a pozitivisták »lerögzítés«, hanem írói munka. Ezzel tovább ment egy lépéssel a tudományos munkán, de hiszen költészetről van szó. A mesék

stílusán, fordulatain, egész világán látszik: egy egyéniség lelkén vannak átszűrve. Mellőzi Ósz János a tájnyelvet, de a tájszólás helyett annál finomabb érzékkel alkalmazza a tájszavakat. Legjobb íróink találták csak el ilyen ösztönösen a helyes módját e nehéz művészi probléma megoldásának” (Bözödi Gy. 1941: 16).

Ósz János kibédi vonatkozásait boncolgatva, az Ósz-hagyaték feltárásában és munkásságának ismertetésében Ráduly János kibédi író, népmesegyűjtő kiemelkedő szerepet játszik. „Ráduly Jánosnak, apám hivatali utódjának, aki munkásságával igyekszik fenntartani Édesapám emlékét, hálás szívvel. Dr. Ósz Gyula, 1981 június 27” – olvasható Szemerkényi Ágnes Ósz Jánosról 1971-ben megjelent összegzése fedőlapján.

Ósz János, tanulmányai befejezése után, 1884-ben kerül Kibédre felekezeti tanítói állásba, itt tevékenykedik 1901-ig.

Ráduly János a *Falvak Dolgozó Népe* 1969. november 12-i számában ír ismertetőt Ósz János *Az élet vize*, 1969-ben, Faragó József válogatásában és gondozásában megjelent népmesegyűjteményéről. „Valljuk be, hogy az utóbbi negyedszázadban vajmi kevés történt Ósz János munkásságának megismertetésére. Mostohán bántunk értékes hagyatékával, holott hazai magyar népköltészeti kutatásaink klasszikus gyűjtője volt, aki félszáznyi népmeséjének összehordása mellett igen számottevő néprajzi-nyelvészeti munkásságot fejtett ki. [...] Nem térek most ki Faragó József utószavára [utalva a Faragó–Könczei vitára] – csupán az örömről akartam hírt adni, hogy íme, Ósz János meséi újra beépülnek gyermekirodalmunk egyre gyarapodó kincsestárába” (Ráduly J. 1969: 5).

Ósz János egykori kibédi tanítványainak visszaemlékezéseit jegyzi fel és teszi közzé egy újabb újságcikkben Ráduly János. „Kibédi éveit idézve így jellemezte őt pár héttel ezelőtt egykori tanítványa, a 82 esztendőes Kuron Samu bácsi: »Fájin ember vót, igazi néptanító, senki sem unta, úgy tanított. A keze alatt jártam én is, harmad-negyed osztályos vótam, emlékszem, sokat szeretett mesélni a gyermekeknek, még olyanokat is mondott amik nem voltak meg a könyvekben.«” A kibédi általános iskola levéltárában található, 1871–1897 évekbeli iskolai jegyzőkönyveket tanulmányozva a következőket írja cikkében Ráduly János: „Értelmileg és érzelmileg pallérozott emberekre van szüksége a társadalomnak. A felekezeti iskola Kibéden községi, állami iskolára való áttérésében Ósz János kezdeményezésére valósul meg: »...az iskolai vagyont többé nem Csáki szalmája – nem felekezeti de községi lett, többé nem lehet a kamat tartozást évekről évek-

re halasztani lelki ismeretlenek tetszésök szerint«³ (Ráduly J. 1970a: 4.). „Ősz János az ő méhességét ideiglenesen fel ajánlja a végből, hogy az iskolás nagyobb osztályosok azon gyakorolják magokat.”⁴

A községben sok helyen fákat ültetnek a diákok Ősz János vezetésével. *Emlékszem, hogy mentünk ki a Simonfi-szoroson, ott almafákat ültettünk sorjában a marton, Ősz tanító vót az irányítónk.* – emlékszik vissza a 89 éves Péterfi József. Az iskolakertben ma is áll még a terebélyes almafa, amit ő ültetett, s aminek az oltványát szülőfalujából hozta, hogy ízletesebb legyen Kibéden az alma. Az iskolai könyvtár állományát folyamatosan bővíti, lapokat rendel: „úgy a Néptanoda mint az Én újságom szerkesztőségénél megtette a lépést, nevezett lapok a népiskola részére leendő folyosítása tárgyában.”⁵ Népies „estélyeket” rendez, farsangi mulatságot, ami Kibéden „népünnepély” volt, sőt az iskoláskor után is szervezett keretek között összetartotta a fiatalokat. „Ősz János előterjeszti, hogy a község fiatalságából önképzőkör felét alakított a saját vezetése alatt. Kéri az iskolaszéket sziveskedjen az iskolai termet e célra átengedni és egyszersmind az ő felelőssége alatt az isk. könyvtárt a fiatalság hasznára átengedni addig amíg abba a szerencsés helyzetbe jut, hogy magának külön könyvtárt alakíthat.”⁶ „Kötelességét pontosan teljesítő tanító.”⁷ „Belülről ismerte a nép életét, hiszen fia volt. Sorsközösséget vállalt az egyszerű emberekkel. Ez adott szárnyakat neki, ahhoz is, hogy fáradhatatlanul kutassa a nép szellemi termékeit.” (Az adatokat közli Ráduly J. 1970a: 5.)

Ősz János Nagyenyeden, a kollégium elvégzése után két évig vincelér iskolában tanult, ahol elsajátította a szőlészet, borászat, gyümölcstermesztés, méhészet és kertészet alapismereteit. Szemerkényi Ágnes leírja, hogy Kibéden 1893-ban faiskolát alapított. A falu határában levő kopár hegyoldalból talajmintát küld vizsgálatra, melyből megállapítják, hogy cseresznye és mandula termesztésre alkalmas. Figyelembe véve, hogy Kibéden a telek szigorúak és a mandulavirág megsínylené, ezért azt tanácsolja a falu népének, hogy cseresznyét ültessenek. A kibédiek soha nem

³ Az idézet 1891. december 13-i községi iskolaszék rendes ülésén készült jegyzőkönyvből származik.

⁴ Iskolai Jegyzőkönyv, 1892. jan. 10.

⁵ Iskolai Jegyzőkönyv, 1891. febr. 5.

⁶ Iskolai Jegyzőkönyv, 1895. nov. 10.

⁷ Iskolai Jegyzőkönyv, 1885. jún. 30.

felejtették el, kinek köszönhetik a cseresznyést, mely mindig hatalmas termést hozott, és amikor Ősz János már rég Pócsfalván élt, akkor is évente versenyeztek a kibédiek, ki vigye a szekér cseresznyét Ősz tanító úrnak. Pócsfalván szőlőt telepített, kedvezményes áron szerezte be a szőlőveszszőket, mezőgazdasági szakkönyveket járatott, előadásokat tartott a gyümölcsfák kezeléséről (Szemerkényi Á. 1971: 174).

Ráduly János *A vizitünder leánya. Kis Küküllő menti népmesék* című 1978-ban, a Dacia Könyvkiadó gondozásában megjelent kibédi mesegyűteményét elődjének, Ősz Jánosnak ajánlja. A Jegyzet című utószóban tesz említést róla: „És mivel a mai kutató Ősz János nyomdokain indult el, úgy illik, hogy ezt a könyvet a klasszikus gyűjtő-előd emlékének szentelje” (Ráduly J. 1978: 199).

A *Népúság Múzsza* című mellékletében újabb emléket közöl Ráduly János *Ősz János dedikációja* címmel, mivel Kibéden előkerült egy könyv, melyet Ősz János ajándékozott egy kedves tanítványának: „Nemrég került birtokunkba Lőrinczy György (1860–1941) egyik, elbeszéléseket tartalmazó kötetének (*Kis falum*) töredéke, amelyben Ősz János dedikációja olvasható. Íme: »Emlékül Orbán Ferencznek, mint a folyó tanévben tovább fejlesztett kezdő, illetve első éves VI-ik osztályos állami iskolai tanulóknak, magán ajándékából: Kibéden, 1900. május hó 31-én. Ősz János áll. igazg. tanító.«” A kis „ereklye” Kibéden bukkant elő, Mátyus Jánosné Orbán Ilonka (Icu) adta át, szülei padlásán „vészelte át” a több mint egy évszázadot. Az Ősz írta ajánlásban figyelmet érdemel a *magán ajándékából* kifejezés: tanúsítja, hogy az egykori néptanító csakugyan nagyfokú szeretettel, ragaszkodással viszonyul azon „nebulóihoz”, akik a szellemi élet területén is többre, jobbra törekednek. (Ráduly J. 2014)

Kibéden, az 1970-es években Ősz János nevét viseli az irodalmi kör. *Kibédi Ősz János irodalmi kör* címmel jelenik meg Ráduly János cikke az irodalmi kör ismertetéséről. Ráduly négy fő célkitűzése a falu nagyra értékelt tanítójához méltón a következő: fölkelteni a tanulók érdeklődését a néphagyományok iránt, megszerettetni velük a népköltészetet, beavtatni a népköltészeti gyűjtőmunkában, ugyanakkor az irodalom népszerűsítése, a szép beszéd, a kifejező olvasás iránti igény meggyökereztetése, valamint az önálló alkotókészség fejlesztése (Ráduly J. 1970b).

Ősz János életének másik fontos állomása Küküllőpócsfalva, ahol 1901-től 1933-ig tevékenykedik. Küküllőpócsfalvi tevékenységének feltárásában a saját vallomásai szolgáltatták a kiindulópontot.

Ősz János így vall magáról: „1919-ben Kolozsvárt lévitapapi diplomát szereztem. Addigi leányegyházunkat anyásítottuk [Küküllőpócsfalván]. Felekezeti iskolát béreltem, a magyar gyermekeket a román áll[ami] iskolából áthoztam, s itt működtem 1933-ig. Összes hivatali működésem volt 42 esztendő” (Marosi I. 1979. II.: 250). A magyar gyerekek román iskolából való áthozása Trianon után nem is volt annyira könnyű feladat. Nemegyszer a tanítónak a megfélemlített szülőket is meg kellett győznie arról, hogy gyermekeiket magyar iskolába írássák, járassák.

Az erre vonatkozó adatokat a küküllőpócsfalvi református egyház jegyzőkönyvéből, az alábbiakban közzéteszem.

A Küküllőpócsfalvi Református Egyházi Jegyzőkönyv tanúsága szerint az 1901. január 27-én tartott közgyűlés alkalmából elhatározza, hogy lévitát hív a faluba. „Az elnök előadja, hogy f. hó 21-én a presbiteriumot magához híván, elibe terjeszté a lévitai állás betöltésének multhatatlan szükségét, s felhívta a presbitereket, hogy az esetleg meghívandó lévita díjlevelét állapítsák meg. [...] Jelen díjlevelben foglalt fizetéséért a lévita kötelessége: vasárnap d.e. orgonázni, énekelni és prédikálni a templomban, d.u. énekelni és imádkozni, hetenként lehetőleg két ízben isteni tiszteletet végezni, az iskolás gyermekek egyh. énektanításáról gondoskodni, presbiteri s bármely egyházi közgyűlésekben jegyzőkönyvet vezetni, s általában lelkésznek egyh. és vallás erkölcsi ügyek intézésében segédkezni. Megjegyeztetik, hogy a vámosgálfalvi lelkész minden harmadik vasárnap átjár az istentisztelet végzésére. Megjegyeztetik, hogy az egyház a lévita részére, a rossz állapotban lévő régi lévitai lak helyett a f. 1901. év folyamán, egy tisztességes, 3 szobás lakást épít, az esetleges vállalkozó lévita tanító részére, annak felépüléséig, lehető jó lakást haszonbérrelni fog. A lévita kert azonban használható addig is.”⁸

Az 1901-es év folyamán a falu meghívja a Kibéden tanító Ősz Jánost, aki el is fogadja a meghívást, és már az 1902. február 17-én tartott egyházi közgyűlésen ő vezeti a jegyzőkönyvet.

Ugyancsak ez évben, az október 24-én tartott esperesi vizitáció alkalmából a jegyzőkönyvi feljegyzésekben megemlíttetik: „Az 1901. évben épült, egy szilárd és kényelmes lévitai lakás. [...] Tekintettel arra, hogy az egyház jelenlegi lévitáját mintegy tíz évvel ezelőtt, azzal hívta meg, hogy

⁸ Egyházi Jegyzőkönyv 1901. jan. 27.

egyenessen az ő számára lakást épít s abban míg szolgálni tud, megtartja, tekintettel arra, hogy felépült templomát jórészt lévítája buzgósnak köszönheti, s tekintettel egyéb közhasznú működésére is a közgyűlés egyhangúlag kimondja, hogy jelenlegi lévítáját mostani lakásában óhajtja megtartani.”⁹

1919-ben a falu állami iskolája Ósz János vezetésével egyházi iskolává alakul. Az egyházi közgyűlés egyöntetűen elfogadja a javaslatot, és megállapítja a működésére, valamint a tanítói bérezésre vonatkozó feltételeket. „Felvételezett a kükküllőpócsfalvi ref. l. egyház község presbiteriumának 1919 október 4-én tartott gyűlésén. Elnök: Tóth László lelkész, jegyző: Ósz János. [...] 2. Az elnök előterjeszti a méltóságos Igazgatótanács 1583-1919 sz. körlevelét a népiskolai tankötelesek magyar nyelvű oktatásának biztosítása tárgyában. Tudatja, hogy mivel a pócsfalvi állami iskolát a román állam átvehesse, s ezuttal Ósz János állami tanítót s ref. lévítát állásából szept. 30-án elbocsátotta. Így szinte bizonyosra vehető, hogy a községbe román tanítást neveznek ki, s gyermekeink kénytelenek lennének román iskolába járni s román nyelven tanulni. Hogy ez elkerültesék indítványozza, hogy az egyházközség egy évre állítson fel református felekezeti iskolát. A Presbiterium egyhangúlag elhatározza, hogy református felekezeti iskolát állít fel, az 1919/20as tanévbe. Iskolahelyiségül kibérli az Ósz János tulajdonát képező eddigi iskolaépületet, azt a legszükségesebb bútorzattal mielőbb ellátja. A tanítói állást a lévítai állással egybekapcsolja, s a lévita tanító ez évi fizetését tiszteséges lakáson és a temető használatán kívül 4000 (négyezer) koronában állapítja meg. [...] Presbiterium a református tankötelesek iskoladíját 10-, a nem reformátusokét 20-k ban állapítja meg. Az egyháztagokat számbaveszi, s elhatározza, hogy a vagyonosabbak 20-, a szegényebbek 10-k iskola járulékot fizessenek. Az első osztályban 30, a 2-ik ban 10 egyháztag. Ezek után összeállítja a költség-előirányzatot a következőkben:

Szükségletek:

Iskola épület házbére 1000 k, legszükségesebb felszerelések 200 k, irodai felszerelések 60 k, lévita tanító fizetése 4000 k, összesen 5260 k. Fedezet: 5 h. 1493 a lévita föld ért. 600 k, lévítai kepe és munka 900 k, lév. fakepe váltság. 12 k, isk. fenntartási járulék 700 k, 30 gyermek tan-

⁹ Egyházi Jegyzőkönyv, 1911. júl. 23.

díja 300 k, Ősz János adománya 1000 k, összesen 3512 k, s így a hiányzó 1748 k, mely összeg kiutalását a mélt. ig. Tanácstól kéri. Egyben elhatározza, presbiterium, hogy költség kimézés céljából visszaállítja az ősi szokást, mely szerint a fűtés céljából minden gyermek vigyen naponta 1-1 darabocská fát.

Elnök felhívja a presbiteriumot, hogy Ősz János lévita urat hivatalosan válassza meg az 1919/20. tanévre.

Presbiterium egyhangú határozattal nagybuzgóságú lévitáját, eddigi állami tanítóját, Ősz János okleveles tanítót, az 1919/20 as tanév, lévita tanítóvá megválasztja.¹⁰

1908. március 15-én, Tóth László tiszteletes idejében, javaslatot tesznek, hogy a pócsfalvi leányegyházat alakítsák anyaegyházzá, valamint biztosítsanak lakást az érkező pap részére. Ősz János örömmel veszi tudomásul annak a lehetőségét, hogy „kicsiny egyházunk ezután az oláh tengerben a magyarságnak egy önálló bástyája lehet az anyásítás által s így fokozott erővel szolgálhatja a magyar nemzeti érdeket.”¹¹ A küküllőpócsfalvi leányegyház 1921-ben válik anyaegyházzá, ettől az időtől kezdve Ősz János lelkesként is szolgál. 1923-ban felszenteltetik az újonnan épült templom és az új harang. Az egyház anyásításában, valamint az új templom felépítésében Ősz János oroszlánrészt vállal, engedélyt szerez a belügyminisztertől és gyűjtést szervez Erdély területén, sőt magyarországi településeken is.

Az esperesi vizsgálat alkalmából íródott jegyzőkönyvben több ízben is utalást találunk Ősz János lelkiismeretes munkájára: „...az iskola ügyek, vagyoni ügyek teljesen rendben találtak, melyekre vonatkozólag elnöklő esperes a következő utasításokat adja: Lévita atyánkfia felhívatik, hogy az iskolai növendékeinket úgy tanév megnyitásokor, mint bezártakor templomba vezesse.”¹²

Feljegyzést találunk Ősz János fizetését illetőleg is: „Ősz János 1884 március 4. óta rendes tanító, 8 gyermeke van, kik közül felsőbb iskolában 3-at tanítat, állami szolgálatából kilépésekor 1919 júniusban, állami fix fizetése volt 14980 korona.”¹³

¹⁰ Egyházi Jegyzőkönyv, 1919. okt. 4.

¹¹ Egyházi Jegyzőkönyv, 1908. márc. 15.

¹² Egyházi Jegyzőkönyv, 1912. nov. 3.

¹³ Egyházi Jegyzőkönyv, 1920. júl. 15.

A kükküllőpócsfalvi leányegyház anyásítása kapcsán az alábbi feljegyzést is említésre érdemesnek találtam: „Kimondja a közgyűlés, hogy Ósz János lévitával 1901-ben kötött szerződést, melynek alapján, Ósz Kibédrről elhívtam hogy állami tanítósága mellett lévita kántor legyen, s ki egy évtized alatt oly eredményesen munkálkodott gyülekezetünkben, míg ő munkaképes lesz, teljes egészében respektálni kívánja.”¹⁴

Ósz János 1929-ben a pócsfalvi iskola válságba kerülésének tényét ismerteti az egyház közgyűlésén: „Elnöklő Ósz János elterjeszti, hogy amennyiben az eddigi iskolahelyiség eladva, kérni van-e az egyháznak hajlama jövőre gondoskodni iskolahelyiségre, vagy feladja-e a magyarságért, a nemzeti létéért való küzdelmet s átengedi gyermekeit, a román iskolába oda adja-e gyermekeit a románizálás karmai közé?”¹⁵

Amikor az új kükküllőpócsfalvi felekezeti iskola felépítését tervezik és a kivitelezés az anyagi gondok miatt bizonytalanná válik, Ósz János Hóseás prófétát idézi: „Elvész a nép, mely tudomány nélkül való. [...] Elnöklő Ósz János felhívja a közgyűlést, hogy építsen iskolát, ha gyermekeiket iskoláztatni akarják, ne feledjék, hogy Hóseás próféta szavai szerint, elvész a nép mely tudomány nélkül való.”¹⁶

Az iskola végül az egyháztagok segítségével, adományokból, valamint hitelből megépül.

Az aktuális erdélyi politikai viszonyok negatív hatásaként Ósz János bérének részleges kifizetésére találunk utalást az alábbi feljegyzésben: „A presbiterium egyhangúlag kijelenti, miszerint végtelenül fájjalja, hogy a már 32 éve, s az egész egyház ma is osztatlan tisztelete, ragaszkodása mellett működő Ósz Jánosnak, az 1931 évre levont 1827 lei, és a 1932 évi levont 1845 leiből csak 699 és 922 tudott visszafordítani. [...] A presbiterium nagyon is a szíven viseli, de azt jelen körülményei között, lehetetlennek tartja megtéríteni. Ugyanis: az egyháznak a jövedelme semmi, mert földbirtoka nincs, ami kevés tőkepenze volt, Püspöki útasításra, hadikötvényekbe rakta így csupán rovatal és rovatal sújtotta évtizedeken át és sújtja ma, nyomorult viszonyai között százszorososan mert: templomot épített rovatalból, harangot szerzett rovatalból, lévitai lakást épített rovatalból, melléképületeket rovatalból, az 1930-ik évben 5 méter szé-

¹⁴ Egyházi Jegyzőkönyv, 1912. máj. 12.

¹⁵ Egyházi Jegyzőkönyv, 1929. máj. 20.

¹⁶ Egyházi Jegyzőkönyv, 1930. aug. 17.

les, 10 méter hosszú, 3,20 méter magas iskolát épített rovatalból, szóval: semmije sem lévén egyházat alapított mind-mind rovatalból. Ez legújabb (iskolai) rovatalból 4900 lei ma is hátralékban a földbirtokostól harmadában dolgozott, ettől azonban a földreform által megfosztott, nagy nyomorral küzdő népnél, ezzel szemben az iskola építésből ma is fennálló adóssága a Révész banknál 1900 lei.”¹⁷

A református esperesi hivatal a presbiteriumnak küldött levelében közli Ósz János mint az iskolai törvény 251. paragrafusa alapján 65 évet betöltött személy kényszernyugdíjazását. Erre vonatkozólag ezt találjuk az egyházi jegyzőkönyvben: „A presbiterium a fent leírtakra vonatkozólag egyhangúan elhatározza, kéressék meg a Méltóságos Ig. Tanács, hogy lehetőleg mindent kövessen el illetékes helyen arra nézve, hogy a 32 évvel ezelőtt egyházunk szolgálatába lépett Ósz János ma lévita lelkész, ha csak lehet ne menjen nyugdíjba, már csak 32 év alatt, itt kifejtett egyházalapító érdemeiért is, de mert, három ellátatlan gyermeke közül ma is kettőnek a taníttatását hozdozza nagy nehézségek között, és, mert ha Ósz János kilép az egyház szolgálatából az határozottan és ismételve visszaesik, mert ami fizetést Ósz Jánosnak érdemei elismeréséül ad a nép ma, új embernek nem adja meg, a mai nyomorult koldus viszonyai között még ha véletlenül akadna is pályázó, sőt kinevezett személy is megszökne a majdnem semmi fizetés elől.”¹⁸

Azonban az 1933. szeptember 10-i jegyzőkönyvben utalást találunk azon tényre, hogy Ósz János átadja az iskolai és egyházi tisztséggel járó javakat (jegyzőkönyv készül az átadásról és átvételről). Ekkor Ósz János elhagyja Küküllőpócsfalvát, és Marosvásárhelyre költözik.

Meg kell említenem, hogy az abosfalvi református leányegyház jegyzőkönyvében, az 1924. szeptember 14-én Abosfalván tartott közgyűlés jegyzékében megtalálható Ósz János neve, mint jegyző és átvevő lelkész. Kilenc évet tevékenykedett lelkészként a Küküllőpócsfalvával szomszédos Abosfalván. Az 1933. szeptember 10-én tartott abosfalvi *egyház átvevő és átadó gyűlésén* ismét megjelenik Ósz János neve mint átadó lelkész.¹⁹

¹⁷ Egyházi Jegyzőkönyv, 1933. jan.15.

¹⁸ Egyházi Jegyzőkönyv, 1933. jún. 6.

¹⁹ Egyházi Jegyzőkönyv, 1933. szept. 10. „Jegyzőkönyv az abosfalvi ev.ref. l. egyház számára, az 1880-dik November havában kezdve.”

Néhány mondat erejéig a küiküllőpócsfalvi református egyház *Aranykönyvének* Ősz Jánossal kapcsolatos feljegyzéseit ismertetem. Ősz János pénzbeli adománnyal támogatja szeretett egyházközösségét, valamint az úrvacsorai bor is több esetben az ő adománya. A tanulmányozott *Aranykönyv* első oldalát Ősz János jegyzi, a rá jellemző gyöngybetűkkel: „Ezen aranykönyvet a pócsfalvi leányegyház híveinek az Úr oltárán való kegyes adakozásra való buzdítás céljából Isten dicsőségére készítette az Úr: 1907-ik esztendejében, Ősz János állami isk. tanító és a leány egyház lévitája.”

1908-as évben feljegyeztetik, hogy: „Adakozott még: egy hímtett úrasztala terítőt Ősz Jánosné szül. Tömösváry Ilona 5 korona értékben.”

1921-ben a következő bejegyzést találtam: „Ősz János 20 éves lévitai ittléte után, lelkész tanítóvá történt beiktatása alkalmával, 20 éves itteni jubileuma és lelkésszé történt beiktatása jutalmazására, anyaszentegyházunk hitbuzgó kegyes asszonyai a következő palást pénzt gyűjtötték össze meglepetésül: ifj. Máthé Jánosné Szász Katalin 10 lej, stb. [...] Összesen bejött palást pénzben: 212 lej.”

Egy másik bejegyzés szerint: „Ősz János lelkész elkárosult tehene árának pótlására, Ősz János kedves meglepetésére, krisztusi szeretettől áthatva összeadtak az egyháztagok 4675 lejt.”

Műkedvelői előadásokat szervez, melynek bevételét az egyház javának gyarapítására szánja. „1927 szeptember 3-án bevett, mint a műkedvelői előadás tiszta jövedelme 1400 lej.” „Az egyház javára rendezett műkedvelői előadásokból tiszta haszon 1010 lej.” (1928)

1926-ban feljegyzi, hogy: „A Magyar Párt központi irodája számára, mely a mai súlyos és a magyarságot elrománosítani akaró érdekek ellen oly fontos és költséges kitartással küzd, – bejött 410 lej.”

Az 1928., 1929. és 1930. években Ősz János évenként 1000 lejt esz-közöl ki a dicsőszentmártoni banktól az egyház részére. „A vármegyei bankból, Ősz János kérésére kiutaltak az egyház részére 1000 lejt.” (1929) „A dicsőszentmártoni banktól Ősz János kieszközölt 100 lejt.” (1930)²⁰

Az 1920-as években a falunak 216 kötetből álló népkönyvtára volt, tehát minden lakosra jutott legalább egy könyv. Ezek a könyvek nem csupán a könyvtárban porosodtak, hiszen a pap-tanító Ősz János buzdítására olvasták is őket. Ősz János tanítói munkásságával kapcsolatos írásos

²⁰ Részletek a küiküllőpócsfalvi református egyház *Aranykönyvében* található feljegyzésekből.

adatokat a küküllőpócsfalvi magyartanár, Gedő János tanulmányozta, az iskola irattárában található kérdőívek alapján, melyekből az Ősz Jánossal kapcsolatos adatokról jegyzetet készített. Ezeket a kérdőíveket a Magyar Párt küldte ki a tanítóknak. Sajnos, ezek a kérdőívek sok más, évtizedes dokumentummal együtt, az 1990-es évek elején egy „túlbugzó” helyi lakos könnyelmű tettének lettek áldozatai, aki egy, az iskolánál dolgozó takarítónő segítségével az iskola udvarán elégette a régi irattárat. Feltevődik a kérdés: szándékosság vagy tudatlanság állt a tett mögött? Egy 1922-ben készült kérdőív válaszaiból megtudhatjuk, hogy Ősz János előadásokat szervezett a faluban, ahol népköltészeti alkotásokat olvastak fel, szavaltak, énekeltek. A kérdőívre válaszolva ezt írja Ősz János: „ét izben tartatott fel-olvasást szép érdeklődés mellett. Kezdetben istentiszteletszerűen, énekel, bibliamagyarazattal, utána iskolások és ifjak által szavalt balladák, legendák, a változatosság okáért, közben cimbalom játékkal.”²¹ Humorára jellemző, hogy amikor egy kérdőívben a mellékfoglalkozásáról kérdezik, tréfásan megjegyzi: „lelkési teendők, egyházi vezetés, kántorság, tanító-ság, hogy melyiket nevezem mellékesnek, magam sem tudom.”

Gedő János a szüleitől hallott, Ősz Jánosra vonatkozó történeteket elevenít fel, amikor édesanyja elmondása alapján arról mesél, hogy amikor 1916-ban, a falut megszálló román katonák a tanítói irodából kivitték a magyar zászlót és a falu alsó végén lövésekkel lyukasztották ki, Ősz János e feletti fájdalomban nagyon sírt. A pócsfalvi szüretekről is mesélt az édesanyja: amikor a *tanárné* (Ősz János felesége) kiment a szőlőhegyre, nagy eső kapta el és mivel elegáns, sarkos cipőben volt, lehúzta és mezítláb jött vissza a faluba. Gedő Jánosnál találtam egy 1963-ból származó Köncei Ádámhoz írt, de el nem küldött levelet, melyben egy Ősz János emléktábla elhelyezésének szükségességét ecseteli, és ebben kéri Köncei támogatását. Magyar királyfalvához hasonlóan, Küküllőpócsfalván sincs tárgyi emlék, ami Ősz Jánosra emlékeztetné az utókort. Már a falusiak közül is csak néhány idősebb ember emlékszik az elődök elbeszéléseiből a falu pap-tanítójára.

Ősz Jánosról további írásos adatok fellelhetőek a küküllőpócsfalvi Szász G. Ferenc²² helyi, falusi gazdálkodó visszaemlékezéseit tartalmazó

²¹ Gedő János elmondása szerint Ősz János cimbalmozott.

²² Szász G. Ferenc 1893. október 2-án született Küküllőpócsfalván, 1985. augusztus 6-án halt meg. 1926 és 1932 között falubíró volt.

kéziratos füžeteiben. „Tekintettel, hogy iskolában jártam korábban mentem egy évvel az iskolában mikor 11 éves voltam már 5 osztályt kijártam, még kellett, hogy járjak iskolában amég betöltöttem a 12 évet, de mivel nálunk csak 5 osztály volt, kétszer jártam az 5-dik osztályt, segítségére voltam Ósz János tanító úrnak, sokszor kiküldött az 5-dik osztállyal az előszobába, hogy kikérdezzem ami fel volt hagyva. Az iskolába jó tanuló voltam, mindig az elsők között voltam. Ósz János tantó úr mindig mondta Édesapámnak. Hogy adjon felsőbb iskolába Nagyenyedre, mivel Ósz János tantó úrnak ott volt már az egyik fia János, már 1 éves volt Enyeden, de én mind pajkos gyerek, játékos voltam nem igazán volt kedvem tovább tanulni.”

Szász G. Ferenc feljegyzi, hogy esküvőjén Ósz János pap-tanító is részt vett; mi sem bizonyítja jobban Ósz János szeretetét a falu népe iránt. „Nem csináltunk nagy vendégséget, anyósom nem akart nagyra kiterjedni, a vendégségbe nem vettem részt édesapámék a rokonságba nagy gyász volt, mert sokan meghaltak a spanyol betegségbe [spanyolnáthában].” Részt vettek a vendégségben Ósz János pap-tanító és Seprődi János, kibédi származású zenetanár. „Seprődi János zene tanár éppen akkor volt itt a Tiszteletes úrnál, Ósz Jánosnál, így ők is ott voltak [...] elfértünk a kicsi házban.” Említést találunk arra vonatkozóan, hogy Seprődi János zenetanár nagy barátságban lévén Ósz Jánossal, szőlőst tartott fenn Küküllőpócsfalván, egy kb. 7 *vékás* területen, ezt a szőlőst Szász G. Ferenc sógorával együtt dolgozza *felibe*. Politikai változások következményeképpen 1926 tavaszán „a román liberális párt volt hatalman, megegyeztek a magyarpárttal, hogy minden községben alakítanak egy tanácsot és a tanács válasza meg az elnököt, ahol magyarok vannak többségben választhatnak magyar elnököt, minálunk a magyarság többségben volt és van a mai napig, úgy, hogy mi nálunk 5 magyar jutott be a tanácsba és 4 román, a román tanító és a magyar tanító hivatalból voltak jelölve, Ósz János mind felekezeti tanító, a románok részéről pedig egy Lackód községbeli Gainar Augustin.”

Szász G. Ferenc presbiteri tisztséget töltött be a küküllőpócsfalvi református gyülekezetben. A füzet második felében a templomban elhangzott beszédeit írja le, melyekből idézem az 1974-ben elhangzottakat: „Templom szentelés alkalmával 1974-dik évben Igen tisztelt Nagytiszteletű Esperes Úr tisztelt gyülekezet! [...] Református énekes könyvünkben dicséret és zsoltárok éneklése által felszentelik másodszer a mi gyönyörű

templomunkat amely kis templomunk épült 1907-ik esztendőben ezelőtt 67 esztendővel [...] Abban az időben mi Vámosgálfalvához tartoztunk, a tiszteletes úr Toth László magyarországi, karcagi születésű volt, nemigen jöt mi hozzánk csak az úriszent vacsora kiosztásakor és a felnőtt hívek temetésénél vet részt. Ősz János 1901 év őszén mind állami tanító beköltözött a mi falunkba. Ősz János állami tanító megegyezett a református egyház vezetőségével, a mi kis földje volt a református egyháznak azt használatba vette és mind emlékszem még egy kis gabona képét is kapott. Abban az időben épült a mai lelkészi lakás, Ősz János tanító ezekért a javakért kántorizálta a gyermekeket, vallásra tanította és végezte az Isten tiszteletet minden vasárnap és ünnepnapokon orgonált is. Abban az időben nem volt olyan nagy pénz forgalom mind máma, a mi kis gyülekezetünkben de mégis a mi őseink is hozzájárultak, kinek milyen tehetsége volt, dolgoztak a mai lelkészi lakás és a mi kis templomunk felépítésén, nem zugolódtak, hanem hűségesen megjelentek mindenféle munkálatokon. Mi is élünk még, négy férfiú akik részt vettünk a mi kis templomunk felépítésén. A küküllőpócsfalvi református kis gyülekezet akkot is kivette részét az építkezésben, amint elébb említettem, legelőször 1902-ben a mai lelkészi lakást építette azután 1907-es évbe a mi kis templomunkat. Ezek mind Ősz János állami tanító idejében történtek. Később mind református lévita lelkész lett, volt Ősz Jánosnak egy lánya, aki most jelenleg Magyarországon lakik, foglalkozott a fiatalsággal és tanította őket szerepekre, színelőadásokat rendezett szép eredménnyel járt. Az imperium váltás után építettük a református felekezeti iskolát amelyben Ősz János is tanított egy keveset, tanította a magyar gyerekeket, amely iskolából lett a mai kultúrház.²³ Példát vegyenek a mai fiatalok is, az őseik és a szülőik is áldoztak, építettek, hogy legyen a mai nemzedék részére. Tehát nekik is ez a kötelességük, hogy jó karban tartsák és átadják az utánuk jövő nemzedéknek. Ősz János tiszteletes úrnak volt egy lakása ugyan itt, az Alszegeben, azt eladta és beköltözött az első világháború után Marosvásárhelyre az 1933-ik évben.”

„Igazi tanító-élet az Ősz Jánosé. Az ideális falusi tanító élete, aki napjait nem veszi el az apró emberi gondok között, sorsára s a falura, aho-va szerződik élete, nem lázadozva néz, mint ezt olyan gyakran látni, de a

²³ Ezt 2015 nyarán lebontották, helyére egyházi, közösségi ház épül.

szüntelen nemes gond és munkás szeretet szemével. A falu végtelen problémavilágában és beláthatatlan emberi színei között él. Nem kicsinek látja, hanem ellenkezőleg: bejárhatóan nagyok a tért, hol munkálnia kell. És tudatában van annak, hogy a nemzet élete ott szerzi egészségét az elrejtőzött kis magyar faluban és ott is veszítheti el. Különösen ha ez a nemzet a magyar, amely oly sűrűn körülveve és oly veszélyesen elkeverve és más népekkel együtt” – írja Kovács László a *Csudatáska – Eredeti székely népmesék* 1941-es kiadásának előszavában. Ősz János aggodalmainak ad hangot a kor vidéki lapjaiban (a dicsőszentmártoni *Kükküllövölgyben*²⁴, a marosvásárhelyi *Székely Tanúgyben*²⁵): „Mert bizony-bizony hiszem: – írja 36 év előtti cikkében Ősz János kükküllőpócsfalvi tanító – Isten is veszni hagyja azt a népet, mely erejét, tudását, tekintélyét, befolyását kicsinyes, önző célokra, igaztalan ellenlábaskodásokra forgácsolja akkor, amikor a nemzeti állam, a nemzeti boldogulás elébbvitelére, annak jövőjét, biztosítását maga után vonó szép és nemes tettek megmunkálására összpontosíthatná” (Kovács L. 1941: 9).

A *Népújóság* 1998. október 30-i Stipendium rovatában pár soros ismertető jelenik meg Ősz János munkásságáról *Magyarkirályfalva fia, Ősz János* címmel, Kedei Zoltán festőművész tusrajzával illusztrálva (Böloni D. 1998).

Kedei Zoltán naplójának 1998. szeptember 30-i bejegyzésében a következő található: „Böloni Domokos felkért, hogy megrajzoljam Ősz Jánost és Seprődi Jánost.” Ezt követően, október 3-án ez a bejegyzés áll: „Ma egész nap Ősz János portréját rajzoltam.” Kedei Zoltán remek tusrajzán, az Ősz Jánost ismertető rovat kísérőgrafikájában Ősz portréja mellett népmesei elemek is szereplnek: királylány, paripa, szegény ember, öreganyó. „Szülőföldje jobban megbecsülhetné, szülőfaluja is többet tehetne emlékének életben tartásáért. Ki kellene adni meséskönyveit, Magyarkirályfalva iskolája vagy művelődési otthona, közművelődési vagy néprajzi köre felvehetné Ősz János nevét” – olvassuk a rövid cikk zárógondolataként. Sajnos, mindezekből a mai napig nem valósult meg sem-

²⁴ *Kükküllövölgy*. Társzerkesztők: Kedves József és Erdős Izidor. Főmunkatárs: Ágh Endre. Dicsőszentmárton, 1905–1906. Lásd Poptámas D. – Mózes J. 2000: 279.

²⁵ *Székely Tanúgy*. Nevelés-oktatásügyi közlöny. A Maros- Tordamegyei Általános Tanítótétel hivatalos lapja. Felelős szerkesztő: Máthé József. Kiadja: Adi Árpád. Marosvásárhely, 1899–1918. Lásd Poptámas D. – Mózes J. 2000: 279.

mi Magyar királyfalván, olyannyira, hogy mára már magyar elemi oktatás sincs Ósz János szülőfalujában.

Vida Erika válogatásában és átdolgozásában 2011-ben, a marosvásárhelyi Mentor Kiadónál újra kiadására került a *Csudatáska*.

Elfeledett tanítói pálya? Ameddig találunk írásos feljegyzéseket, amelyeket megkísérelünk összegyűjteni és átadni a jövő nemzedéknek, nem beszélhetünk felejtésről.

Szakirodalom

BEKE Ödön

1942 Egy falusi tanító élettörténetéhez. Ósz János népmese gyűjteményének sorsa. *Erdélyi Helikon* XV. (4) 200–207.

BERDE Mária

1937 *Fótonfót királyfi. Eredeti székely népmesék.* (Hasznos Könyvtár, 20.) ÁGISZ Szövetkezet Közművelődési Szakosztálya, Brassó

BÖLÖNI Domokos

1998 Magyar királyfalva fia, Ósz János. *Népújság* L. (217) okt. 30. 8.

BŐZÖDI György

1941 Ósz János: A csudatáska. *Kelet Népe* VII. szept. 8.

FARAGÓ József

1967 A mesegyűjtő Ósz János. *Igaz Szó* XV. (8) 215–223.

KEMÉNY János

2014 *Kakukkfiókák.* Pallas Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda

KOVÁCS László

1941 Bevezető a könyvhöz. Ósz János: *A csudatáska. Eredeti székely népmesék.* Gyűjtötte és feljegyezte őket Ósz János. Révai, Budapest, 5–18.

KÖNCZEI Ádám

1968 Egy elrajzolt pályakép. *Igaz Szó* XVI. (2) 271–275.

MAROSI Ildikó

1979 *A Helikon és az Erdélyi Szépmíves Céh levelesládája (1924–1944)* I–II. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

ŐSZ János

1941 *A csudatáska. Eredeti székely népmesék.* Erdélyi Szépmíves Céh, Kolozsvár

- 1969 *Az élet vize. Kisküküllő-völgyi népmesék.* Válogatta és az utószót írta Faragó József. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest
POPTĂMAȘ, Dimitrie – MÓZES Júlia
- 2000 *Maros Megyei Időszaki Kiadványok bibliográfiája 1795–1972.*
Maros Megyei Könyvtár, Marosvásárhely
- RÁDULY János
- 1969 Ósz János: *Az élet vize. Falvak Dolgozó Népe XXV.* (45) nov. 12. 5.
- 1970a Példaképünk: Ósz János. *Falvak Dolgozó Népe. XXVI.* (43) okt. 28. 4–5.
- 1970b A kibédi Ósz János irodalmi kör. *Tanügyi Újság.* nov. 10.
- 1978 *A vízitündér leánya. Kis-Küküllő menti népmesék.* Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár
- 2014 Seprődi János – 140. *Népújság.* aug. 21. (<http://www.e-nepujstag.ro/op/article/sepr%C5%91di-j%C3%A1nos-%E2%80%93140>)
- SZEMERKÉNYI Ágnes
- 1971 Ósz János. In: *Népi Kultúra – Népi Társadalom. A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportjának Évkönyve V–VI.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 171–182.

**Amintirea lui János Ósz în regiunea Târnavei Mici.
Cariera uitată a unui dascăl**

Studiul conține date biografice ale culegătorului de folclor János Ósz (1863–1941), dascăl în comuna Chibed.

**The Memory of János Ósz in the Târnavei Mici Region.
The Forgotten Career of a Teacher**

The present study offers data on the biography of the folklore collector János Ósz (1863–1941), a teacher in the village of Chibed.